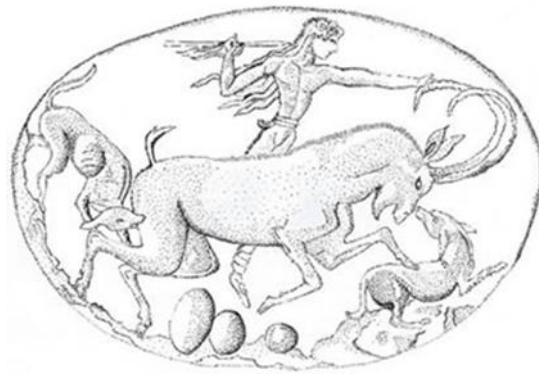

ΕΥΕΛΙΚΤΗ ΖΩΝΗ

ΘΗΣΑΥΡΟΙ ΤΗΣ ΚΡΗΤΙΚΗΣ ΓΗΣ 3
(ΠΑΝΙΔΑ)

ΚΡΗΤΙΚΟΣ ΑΙΓΑΓΡΟΣ

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΠΑΝΙΔΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ : ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΕΙΔΗ

---

2. ΚΡΗΤΙΚΟΣ ΑΙΓΑΓΡΟΣ

Ο αίγαγρος ή κοινά αγριοκάτσικο (*Capra aegagrus*, Αιξ ο αίγαγρος) είναι θηλαστικό και μηρυκαστικό ζώο, που ανήκει στην τάξη των Αρτιοδάκτυλων. Απαντάται από την Ευρώπη ως τη Μικρά Ασία και από την Κεντρική Ασία ως τη Μέση Ανατολή, σε ορεινές περιοχές.

Ο περήφανος Κρητικός αίγαγρος (επιστ. *Capra aegagrus creticus*), γνωστός κι ως κρι-κρι, αγρίμι ή Κρητικό αγριοκάτσικο είναι ένα ενδημικό υποείδος αγριοκάτσικου και η μοναδική μορφή αιγάγρου στην Ευρώπη. Με βάση τα γενετικά του χαρακτηριστικά, ο Κρητικός αίγαγρος εισήχθη στην Κρήτη σε άγρια μορφή από την Ασία και στη συνέχεια ήρθε σε επαφή με τα ήμερα κατσίκια του νησιού, διατηρώντας όμως πολλά από τα κύρια χαρακτηριστικά των αιγάγρων της Ασίας.

Στα αρσενικά ακόμα και σήμερα δίνεται το όνομα «αγρίμι» ενώ το όνομα «σανάδα» χρησιμοποιείται για τα θηλυκά. Το κρι-κρι είναι ένα σύμβολο του νησιού και χρησιμοποιείται πολύ σε τουριστικά

ΕΥΕΛΙΚΤΗ ΖΩΝΗ

Πρόγραμμα : «Θησαυροί της κρητικής γης»

καταλύματα και επίσημες εκδόσεις παρά το γεγονός ότι ελάχιστοι τουρίστες, ακόμα και ντόπιοι, έχουν δει έστω και ένα.

Μέχρι τις αρχές του 20ου αιώνα το είδος εξαπλωνόταν και στις τρεις μεγάλες οροσειρές της Κρήτης (Λευκά Όρη, Ίδη και Δίκτη), αλλά ο φυσικός του πληθυσμός περιορίζεται σε 700 κατσίκια το 2010 που ζουν στον Εθνικό Δρυμό της Σαμαριάς, στα Λευκά Όρη, σε έκταση 150.000 στρεμμάτων. Τα αγριοκάτσικα σχεδόν εξαφανίστηκαν από τα όλα βουνά της Κρήτης την διάρκεια του 2ου παγκοσμίου πολέμου, καθώς οι αντάρτες δεν είχαν άλλη πηγή τροφής στα άγρια βουνά της Κρήτης, με το 1960 να έχουν απομείνει μόλις 200 αίγαγροι στα Λευκά Όρη και να γ'αυτό να ανακηρυχτεί η Σαμαριά ως Εθνικός Δρυμός το 1962. Ακόμη και σήμερα το αγρίμι στα Λευκά Όρη απειλείται από το παράνομο κυνήγι, τις περιορισμένες εκτάσεις για αναζήτηση τροφής και τις αρρώστιες. Ο κύριος όμως κίνδυνος που απειλεί τη διατήρηση του υποείδους είναι ο υβριδισμός με ήμερα κατσίκια.

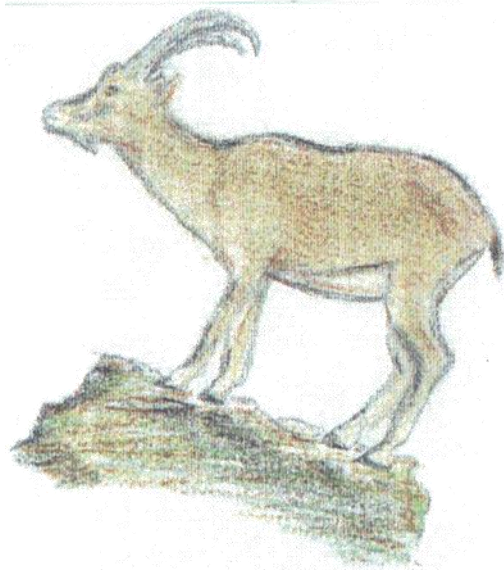
Για την διατήρηση του υποείδους, αίγαγροι έχουν μεταφερθεί στην προστατευόμενη νησίδα Θοδωρού των Χανίων, και από εκεί σε άλλα νησιά με σημαντικότερο τη Σαπιέντζα Μεσσηνίας (200 άτομα). Επίσης έχουν εισαχθεί κατσίκια στις νήσους Hai Bai του Ισραήλ, Άγιοι Πάντες

ΕΥΕΛΙΚΤΗ ΖΩΝΗ

Πρόγραμμα : «Θησαυροί της κρητικής γης»

του Αγίου Νικολάου, Μονή Αίγινας, Αταλαντονήσι Φθιώτιδας, αλλά και στον Εθνικό Δρυμό Πάρνηθας. Ένας μικρός πληθυσμός εισήχθη και στη νήσο Ντία Ηρακλείου, αλλά λόγω του υβριδισμού του με ήμερα κατσίκια γίνεται προσπάθεια απομάκρυνσης όλων των κατσικιών, ώστε να ξαναεισαχθούν καθαρόαιμα κρι κρι.

Τα αγρίμια έχουν ανοιχτόχρωμο σκούρο τρίχωμα το οποίο, κατά την εποχή του ζευγαρώματος τον Οκτώβριο και Νοέμβριο, γίνεται ανοιχτότερο. Επίσης στη ράχη τους έχουν μια σκούρα καφετιά γραμμή από το κεφάλι ως την ουρά και έχουν μεγάλο γένη. Επιπλέον, έχουν δύο κέρατα που κλίνουν πίσω από το κεφάλι του και φτάνουν το 1μ στα αρσενικά. Αυτά χρησιμοποιούσαν τα παλιά χρόνια οι Σφακιανοί για να φτιάξουν τα τόξα τους.

Το μήκος τους φτάνει τα 1.30-1.50μ το ύψος τους τα 0,80μ και τα αρσενικά φτάνουν τα 40-80 κιλά. Τα θηλυκά είναι πιο κομψά και μικροκαμωμένα. Φτάνουν τα 70 εκατοστά ύψος, τα 65 κιλά βάρος και το μήκος των κεράτων τους δεν ξεπερνά τα 20 εκατοστά. Είναι ζώο πολύ ανθεκτικό στην παγωνιά. Το χρώμα του εναρμονίζεται απόλυτα με το άγριο περιβάλλον των βράχων παίρνοντας τόνους σκούρου καφέ, γκριζωπού και μαύρου σε ορισμένα σημεία. Έχει την ιδιότητα να αλλάζει το χρώμα του τριχώματός του ανάλογα με την εποχή. Έτσι, τους καλοκαιρινούς μήνες έχει τρίχωμα ανοικτό καστανό και το χειμώνα

ΕΥΕΛΙΚΤΗ ΖΩΝΗ

Πρόγραμμα : «Θησαυροί της κρητικής γης»

γίνεται μαύρο ή σκούρο. Όταν γεράσουν, στα 10 τους χρόνια το χρώμα τους ανοίγει και πάλι.

Για τα θηλυκά η περίοδος κύησης διαρκεί 170 ημέρες κατά μέσο όρο. Γεννούν το Μάιο, συνήθως ένα μικρό (σπανιότερα δύο). Τα μικρά είναι ικανά να ακολουθούν τη μητέρα τους αμέσως μετά τη γέννησή τους. Παύουν να θηλάζουν και φεύγουν από τη μητέρα τους έπειτα από 6 μήνες. Τα θηλυκά ωριμάζουν σεξουαλικά στην ηλικία των 1,5-2,5 ετών, ενώ τα αρσενικά στα 3,5-4 χρόνια.

Είναι πολύ ευκίνητο ζώο και έχει μεγάλη ικανότητα να σκαρφαλώνει σε κατακόρυφες βραχώδεις πλαγιές. Τα αρσενικά ζουν μοναχικά, ενώ τα θηλυκά σε αγέλες, μέχρι 500 ζώων. Οι αίγαγροι ζουν μέχρι 12 αλλά κάποιες φορές φτάνουν ως τα 22 χρόνια. Το αγριοκάτσικο κινδυνεύει με εξαφάνιση και για το λόγο αυτό στην Ελλάδα το κυνήγι του απαγορεύτηκε. Αλλά ακόμη και σήμερα ο απειλείται κυρίως από τους λαθροθήρες, τις περιορισμένες εκτάσεις βόσκησης και τις ασθένειες. Η νοστιμιά του κρέατός του (θεωρείται εκλεκτό έδεσμα και σπάνιος μεζές) καθιστά τον αίγαγρο θύμα των λαθροκυνηγών. Και όχι μόνο αυτό, αλλά και κάτι ακόμη χειρότερο: στην Κρήτη το κυνήγι προσδιορίζει την αξία του κυνηγού, που είναι τόσο «λεβέντης», ώστε πιάνει ένα γρήγορο ζώο που φεύγει πηδώντας στα βράχια. Ένας ακόμα κίνδυνος που απειλεί τη διατήρηση του είδους είναι η αναπαραγωγή του με ήμερα κατσίκια, που βόσκουν ελεύθερα στα βουνά.

ΕΥΕΛΙΚΤΗ ΖΩΝΗ

Πρόγραμμα : «Θησαυροί της κρητικής γης»

Το αγρίμι τρέφεται με βλαστούς, οφθαλμούς και φύλλα θάμνων και χαμηλών δέντρων, καθώς και με αγρωστώδη και πλατύφυλλες πόες. Προτιμάει βραχώδεις περιοχές με μεγάλη κλίση, αφού μπορεί να πηδήξει πάνω από 8 μέτρα. Το καλοκαίρι ανεβαίνει σε μεγαλύτερα υψόμετρα, ενώ το χειμώνα κατεβαίνει χαμηλότερα. Οι αίγαγροι πίνουν λιγοστό νερό (ακόμη και θαλασσινό!), όποτε βρουν, ενώ συνήθως χρησιμοποιούν πηγές που κανείς άλλος δεν ξέρει.

Έχουν οξύτατη ακοή και όσφρηση και αντιλαμβάνονται την παρουσία του ανθρώπου από μακριά. Τότε, «βαράνε συναγερμό» και ειδοποιούν το υπόλοιπο κοπάδι με μια παράξενη κοφτή κραυγή.

Στην κοινωνική τους οργάνωση υπάρχει ιεραρχία, τα μεγαλύτερα, σωματικά, αρσενικά κυριαρχούν στα μικρότερα, ενώ όλα τα αρσενικά -από ενός έτους και πάνω- κυριαρχούν σε όλα τα θηλυκά, ανεξαρτήτως ηλικίας και μεγέθους.

Ο αίγαγρος της Κρήτης σχηματίζει ομόφυλες αγέλες μέχρι και 20 άτομα, εκτός από την περίοδο της αναπαραγωγής, μέσα στις οποίες υπάρχει σαφής ιεραρχία, με τα γηραιότερα και σωματικά μεγαλύτερα άτομα να είναι τα κυρίαρχα. Ενώ γενικά οι αίγαγροι την περίοδο της αναπαραγωγής σχηματίζουν χαρέμια, ο κρητικός αίγαγρος αν και είναι πολυγαμικό ζώο που συμβιώνει σε κοπάδια, ωστόσο την εποχή του ζευγαρώματος το αρσενικό επιλέγει να ζει πιο μοναχικά. Υπάρχουν μάλιστα μαρτυρίες ότι το αρσενικό για να προσελκύσει-ειδοποιήσει το

ΕΥΕΛΙΚΤΗ ΖΩΝΗ

Πρόγραμμα : «Θησαυροί της κρητικής γης»

επιθυμητό θηλυκό από μακριά ρίχνει πέτρες με το πόδι του από τα βράχια («τσουρλάει τσούρλους»).

Σχετικά σημαντικό ποσοστό των γεννήσεων στον Ε.Δ. Σαμαριάς είναι δίδυμα. Σε δίδυμα διαφορετικού φύλου, το αρσενικό γίνεται σε λίγους μήνες πολύ μεγαλύτερο σε μέγεθος, κάτι που υποδεικνύει διαφορές ως προς την αύξηση κατά την περίοδο της γαλουχίας. Τα αγριμάκια ξεκινούν να απογαλακτίζονται Αύγουστο με Σεπτέμβριο κι έχουν γίνει πλήρως φυτοφάγα μες στον Νοέμβριο.

Οι μάχες μεταξύ αρσενικών από νεαρή ηλικία, εκτός του ότι εκγυμνάζουν, συντελούν στη δημιουργία κυριαρχικής ιεραρχίας χάρις στην οποία αποφεύγονται οι -ενίοτε μέχρι θανάτου- συμπλοκές με μεγαλύτερης κλάσης άτομα, κατά την περίοδο του οργασμού.

Ωστόσο είναι πολύ ντροπαλά ζώα και δεν πλησιάζουν συχνά τους ντόπιους ή τους τουρίστες.

Τέλος, έχουν βρεθεί πολλές τοιχογραφίες με κρητικά αγρίμια, γεγονός που υποδηλώνει ότι οι αίγαγροι λατρεύονταν κατά την αρχαιότητα. Ο αίγαγρος στα παλιά χρόνια ζούσε σε ολόκληρο το νησί. Το μαρτυρούν οι απεικονίσεις του πάνω σε ανάγλυφα, σφραγιδόλιθους, λάρνακες, αγγεία. Σε σαρκοφάγο του 11ου αιώνα π.Χ. από την Ιεράπετρα, που φυλάσσεται στο Αρχαιολογικό Μουσείο Ηρακλείου, παριστάνονται αίγαγροι που δέχονται επίθεση σκύλων. Η Αρτεμις Βριτόμαρτις, η θεά που γεννήθηκε στη Σαμαριά, τον είχε υπό την προστασία της. Τον βρίσκουμε ακόμα σαν αφιέρωμα σε Ιερά κορυφών, πράγμα που δείχνει την αξία και την σημασία που είχε για τους παλαιούς κατοίκους της Κρήτης. Όμως ακόμη και σήμερα εξακολουθεί να αποτελεί ένα από τα ισχυρά σύμβολα της Κρήτης.

Ο αίγαγρος είναι το ζώο σύμβολο της Κρητικής λεβεντιάς και της αγάπης για την ελευθερία. Είναι άφθαστος σε ομορφιά, σβελτάδα, εξυπνάδα και καρτερικός, πιστός και γενναίος όσο λίγα ζώα. Τον συναντάμε στους απόκρημνους και απρόσιτους βράχους των

ΕΥΕΛΙΚΤΗ ΖΩΝΗ

Πρόγραμμα : «Θησαυροί της κρητικής γης»

φαραγγιών και των γκρεμνών, όπου βρίσκει σκαρφαλώνοντας τα χόρτα και τα χαμόδεντρα που αποτελούν την τροφή του.

Η ονομασία Κρι-Κρι λέγεται ότι του δόθηκε από τους Αμερικάνους όταν το 1950 ένας Κρητικός, πρόεδρος της κοινότητας Επανοχωρίου, έπιασε ένα μικρό αγρίμι και θέλησε να το κάνει δώρο στον πρόεδρο των Η.Π.Α. Τρούμαν.

Οι Κρητικοί αποκαλούν τον αίγαγρο «αγρίμι» και χρησιμοποιούν τη λέξη «κρι-κρι» μόνο για τους τουρίστες. Από ότι λέγεται, το όνομα Κρι-κρι το πήρε στην Αμερική, από την πρώτη συλλαβή της λέξης «Κρήτη». . Ήταν το 1950, όταν ένας Κρητικός, πρόεδρος της κοινότητας Επανοχωρίου, Ευτύχης Πρωτοπαπαδάκης, έπιασε ένα μικρό αγρίμι και θέλησε να το κάνει δώρο στον τότε πρόεδρο της Αμερικής Χάρι Τρούμαν. Ο Αμερικανός πρόεδρος δέχτηκε το δώρο και κάλεσε τον ίδιο τον Κρητικό στην Ουάσιγκτον για να του το παραδώσει. Το μικρό αγρίμι μεταφέρθηκε με στρατιωτικό αεροπλάνο και στόλισε τον ζωολογικό κήπο της Ουάσιγκτον και ο υπερήφανος δωρητής έλαβε ως ανταπόδοση για την πράξη του ένα βαρύ δίκαννο.

